

de Herrer særlig huske paa, at Tiden er forandret ogsaa i aandelig Henseende, og fordi man har kunnet give Rigsdagen en stærk Medvirken ved Ordningen af Kirkesagens Anliggender, følger deraf ingenlunde, at dette kan blive ved. Det kan godt være, at der den Gang var mindre kirkeligt Liv end nu, mindre bevidst Trosliv, men saa vidt jeg skønner, gik man fra alle Sider den Gang ud fra, at den kristne Moral var Samfundets umistelige Eje. Den stod fast som det højeste, Slægten var kommen til, ingen vovede at træde op mod den. Man brød sig ikke meget om det konfessionelle, men man betragtede Religionen som en bestemt nødvendig Faktor i det offentlige Liv. Man var ganske enig med den gamle Plutark i den Ytring, at man kan lettere bygge en Stad i Luften end en Stat uden Religion. Men nu er det fuldstændig forandret, og ikke mindst hos os. Den positivistiske eller ateistiske Livsanskuelse er meget udbredt hos os, og der er mange, som, uden just at proklamere den, faktisk ere beherskede af den, og som i deres Syn paa Mennesker, Tanker og Ideer uden videre gaa ud fra den. Men Spørgsmaalet er dog, om det, naar det efterhaanden bliver saa, da er rigtigt, at disse Folk ikke blot skulle kunne blive staaende inden for Folkekirken, men tillige mere og mere skulle have aktiv Del i Kirkens Styrelse og faa afgørende Indflydelse paa dens Udvikling. Det er dog et Spørgsmaal. Det gaar ganske naturlig her som i alle smaa og afsides liggende Lande, at Efterlignerne altid ere mere yderliggaaende end selve Originalerne. I de store Kulturcentre er der egentlig ikke ret mange af de store Navne, der ere blevne saa store, at de betragte Verdensgaaden som løst. De sige, at Gud og Livet efter dette er et aabent Spørgsmaal, det vide vi ikke noget om. Jeg tror, man kan bruge, hvis man kort skal gengive, hvorledes Stillingen er, den store engelske Tænkers Ord om, at Religion og Videnskab ere to hinanden supplerende Bevidsthedsformer. Medens Videnskaben selvfølgelig altid maa angribe de overnaturlige Fakta, som Trosverdenen postulerer eller statuerer, maa paa den anden Side Videnskaben indrømme, at dens Resultater kun ere negative og relative, og at de ikke give nogen Forklaring af det absolutte Mysterium. Saaledes er Stillingen ude, men utvivlsomt er der her hjemme en Masse, der ere færdige, der betragte Gaaden som løst og løst i Disfævor af al positiv Religion. I alle deres

Afgørelser og Foranstaltninger gaa de ud fra, at den er løst saadan.

Ganske vist have vi en stærkt oplyst Bondestand, ogsaa oplyst i kirkelig Henseende. Den grundtvigianske Bevægelse har hos os bragt det kirkelige Liv i den nøjeste Forbindelse med det humane Liv og dets smukkeste og skønneste Opgaver. Jeg indrømmer gerne, at der deri er Elementer af den mest ubetingede Værdi for vort Folk, men der er selvfølgelig ogsaa forbundet en stor Fare dermed. Jeg kan ikke indse rettere, og jeg maa have Lov til at sige det, at Faren synes at vokse med Aarene. Der er nemlig den Fare ved Forbindelsen mellem det folkelige og det religiøse, at det folkelige tager Overmagten, og det folkelige dernæst forvandler sig til det politiske, og man derved i Virkeligheden bliver saaledes stillet, at man i sine politiske Forbindelser kommer til at angribe det, som man vil kæmpe for, og omvendt. Jeg kan ikke indse rettere end, at man der er kommen ind i en ret vanskelig Stilling, hvor det gaar ud over Kristendommen og hele den kristne Verdensanskuelse i Øjeblikket. Jeg tror, at de, der have den Opfattelse, at sand, sund Kristendom udgør en væsentlig Faktor for et Folks Lykke, Kraft og Fred, og at de kristne Grunddyder er i den Grad af afgørende Betydning baade for Samfundet og den enkelte, at alt, hvad der ellers kan gøres for Mennesket, er som en Draabe i Sammenligning dermed, at de ville være enige i, at det retteste vilde være, at vi fik nogle flere Midler i Hænde til at samle os noget mere end hidtil, saa at vi ikke staar og rive ned paa hinanden og ødelægge hinandens Kraft indbyrdes og derved ofte komme til at bekæmpe det, vi ville fremme, og fremme det, vi ville bekæmpe. Det ligger jo i Sagens Natur, at den radikale Side altid er den ivrigste, og at mange fra den Side har kastet sig ind i religiøse, kulturelle og sociale Opgaver for at virke for deres Ideer. Men man skal vanskelig kunde finde et Menneske, der har kastet sig ind i det politiske Liv for at virke for Folkekirken. Jo mere det bliver den ene Side, der drager Profitten og den anden, der tager Tabet, desto mere maa vi være enige om at samles om et Omraade, hvor vi kunne noget mere lære at forstaa hinanden, arbejde sammen og stræbe at opretholde det, som vi dog alle sammen helst ville opretholde, naar det kommer til Stykket. Jeg gentager atter, at man kan ikke sige, at det sker med